

Tečaj III. V četrtek 17. kozoperska (oktobra) 1850. List 42.

Ovsenjak

Kruh nobeden ni tak oster,
Da bi lakote bil mojster.

Pregovor.

Stoji, stoji tam beli grad,
U gradu gospodič je mlad,
Je po gosposki izrejen,
O kmetih slabo podučen;
Od prvih let, od mladih nóg,
Kar dal mu je življenje Bog,
Je zobal le potičice
Iz rumene pšeničice,
Na sladkim mleku vméšane,
So sladkorjem potresene.

Stoji pred gradom klópica,
Ni lipova, je hrastova,
Za potnika pripravljena,
Pod streho tje postavljena,
Da lahko tamkej prevedrí
Če huda ura ga vihtí.

Sem s polja kmet pripelje rež,
Kar vlije se dol z neba dež,
Ustavi vóz pod hrastičem,
Da varen bil bi pred dežjem;
Vedrit gre sam na klopčico,
Na klopčico, na hrastovo,
Za potnike pripravljeno,
Pod strého tje postavljeno.

Pod streho on, pod streho voz,
Uzame v roko kruha kos,
Oj kruha ne režénega,
Pač kruha kos ovsénega.

O čeren čeren je zarés,
 Ker iženj *) gléda polno rés;
 Al kmet ga zoblje, ga zobá,
 Ko bi potičica bilá
 Ker zbudi ga že lakota,
 Od poljodela težkoga.

On zoblje zoblje ovsenják,
 Skoz okno se ozre grajšák;
 Skoz okno gleda, v kmeta zre,
 Ki spésno tak černják mu gre.
 Začudi se, zavzame se,
 Kakó mogoče jesti je
 Pač kruh, ki v njem je taka zmés,
 I iženj gleda polno rés.
 Popraša ga, pobara ga,
 Al kaj okusen slaj imá.
 Odgovor kmet letak mu da:
 „O dober dober slaj imá,
 Okusen, kot potičica,
 Ker dlo ga sladkati zná.
 Pokusite, pokusite,
 Gotovo mi poterдите“

(Dalje sledí.)

Deklica na razpotju.

(Prilika.)

Kmalo minejo sladka otročja leta in prične se draga cvetliška starost. Zala deklica se premeni in zraste v cvetečo deklino. Tukaj se loči življenja pot na dve strani, na desno in levo. Na obeh straneh ji pridejo po tri prijateljice naproti, in jo prijazno ksebi vabijo. Te, ki so na levem kraju, so kaj zlo prijazne, sladke in zgovorne, drago oblečene in prederzne v zadržanju. Imenujejo se: posvetnost, prevzetnost in nečimernost. — Vse drugači so pa prijateljice na desni strani. Pohlevno in ljubeznivo se ozérajó na milo deklico, nebeška dovoljnost jim sije iz čistega obraza, in sladki mir se jim vidi iz celega djanja. Imenujejo se: čistost, ponižnost in nedolžnost. —

Ko se tedaj deklica ozéra in stoji pri dveh potih v mislih, kam bi se zavila, se ji prijateljice leve strani hitro približajo, jo sladko pozdravijo in začnejo takole govoriti:

„Pojdi z nami ljuba deklica, naša pot je lepa

*) Iženj (iž-nj) namesto: iž njega.

pot, skozi in skozi je vesela in prijetna. Peljale te bomo v zlate družbe, kjer se mladi ljudje svojega življenja vesele. Pojdemo po krajih, kjer se lepo petje razlega in prijetna godba serce ogreva, radovala se boš z šalnim plesom in po vsih željah se ti bo vedlo in godilo. Hodi tedaj z nami, pusti in zaničuj tiste neumne prijateljice, ki so tako bedaste, da v naj lepšem času svojih mladih dni v samoti in na tihem vené.“ —

Ako zdaj deklica to sladko in priliznjeno vabilo posluša in se na levo oberne, se prijateljice, ki so na desni strani, jokajo in milo zdihujejo nad zgubljeno sestrice. — Ako se pa deklica na desno zavije, se veseliti začnejo, ter jo gorko objamejo. Pri nas, oj draga sestrice! pri nas je prava pot, pravijo vse tri veselo, z nami boš prav hodila in prav prišla. Ako boš z nami hodila, ti ne bo krivice, prišla boš naravnost v svoje pravo domovje. Ne po svetnem veselju, ne po plesu in godbi, draga sestrice, pelje pot, po kateri bomo me hodile. Naša pot gre vse drugod, vije se okoli dišečih cvetlic, po hladni in mirni senci in po svitu zóre nebeške. Radovale se bomo z cvetlicami, ki nam bodo vedno cvetele, in počile bomo pod drevjem, kjer ptički pojó. — Bodi nam le zvesta, skozi in skozi te bomo rade spremljevale, ti povsod veselje napravljale, in te vsake nevarnosti branile. Ostala boš vedno mlada, zala in prijetna Bogu in ljudem.“

Tako se dobre prijateljice prizadevajo vsako deklico, ki je pri dveh potih, k sebi dobiti in jo srečno storiti. —

Povej mi deklica mila, katero pot bodeš ti nastopila?

Ktere prijateljice si bodeš izvolila?

A. Praprotnik.

A r a b e i.

Malo je narodov na zemlji, ki bi je bil tok časa i omikanosti manj premenil, ko sinove puščave, Arabce. Veki i veki so memo njih veršali, skoro sledú ne zapu-

stivši. Kjer se pereče peščeno morje, brez vodá i brez rastlinja v nezmerni daljini razprostira, kjer se v derhtečem zračju podobe oddaljenih reči odražajo *) in blodečega potnika mamijo, kjer za metulja rožice, za ptico drevesa, za živaldo travice ni, kjer še le čez več dni hodá hladen studenec najdeš, si strašno žejo vgasiti; — ondi živé otroci puščave, pod žarki žgečega solnca, v patrijarški prostosti, v serčni družini z lahkim konjičem, i barko puščave, zvestim velbljodom. **)

Velbljod je žival, ki je Arabec pogrešati ne more, kdo bi mu sicer mnogo blago po puščavi prenašal, kdo ga pojil, ako smert za žejo svoje strašne krili razgerne. — Arabca konjič, njegov zaklad, nja veselje i radost, ki zravno vsajenega koplja vedno osedlan pred šotorom stoji, mu je vsaki trenutek gotov, je ž njim pod istem šotorom vzrastel, deli ž njim težave i junaška dela, zvest do zadnjega izdiha. V nekterih krajih kar ženske i otroci v šatorih z žrebeti vkup ležé, i kobile vun i notri hodé tako lahno i varno stopajo, da nikdar otroka ne pohodijo in nikogar iz rodovine ne vzbudé.

Arabci, ki že kar se ljudje spominjajo, v istej deželi prebivajo, so ali pastirji (kočevavci), ali poljodelci, ali meščani. Pastirja v arabskem jeziku kličejo: e be el Arab (Arabov sin) ali bedaui, poljodelca imenujo felah, meščana haddri.

Mi se bomo tukaj le od prebivavcev puščave, Beduinov, nekoliko pomenili, ki nam že v svojej zvonajni podobi, kip ali podobo puščave podelé. Beduin je majhne rasti, suh, medel, motnega pogleda, kodrastih vlás, rujave kože, kratke vrane brade, ostrega jezika, divji, živ i zvi-jačast. Stanuje zdaj pod milim Bogom, zdaj pod šotorom.

*) Prikazujejo se namreč popotniku iz daleč v zraku različne podobe: ladij, zvonikov, gradov, mest in drugih stvari. Človek bi mislil da so te reči zares ondod, pa so le zračne podobe dalnjih dalnjih ladij, zvonikov, gradov, mest itd., ki so jih solnčni žarki v zraku daleč preč vpodobili. Ko dospje popotnik do tistega kraja, kjer je mislil, da stoji naj lepše mesto itd., ne vidi ničesa. Zares čudno, pa vendar ne čudež.

**) Velbljod, velbljud ali kamela, ki je za peščene puščave kot nalašč vstvarjena, da jo imenujejo barko puščave. Napije se za 9 dni. Kedar popotnikom vode primanjka, vbijejo katero teh živali in se napijejo vode iz njeniga meha, ki je merzla kot led.

Povsod je svoboden i samsvoj. Arabec je gostoljuben, življenje kakega gosta mu je sveto. Pelje ga v svoj naj krasnejši šotor, ga pogosti z svojimi naj boljšimi jestvinami, ter mu v počitek naj boljše ležišče odkaže.

Žene Beduinske so pridne i kaj delavne. Prinašajo vodo i derva za kurjavo, meljejo žito, oskerbljujo kuhinjo, tkejo preproge, pregrinjala za šotore i druge tkaline. Otroci živino pasejo, deklice predejo. Kadar solnce zajde, pridejo črede v stan nazaj, i živina ostane sama od sebe pred šotori svojega gospoda. Veljblodi na kolenih krog šotora ležé, pastirji i psi je varjejo.

V orožje služi Beduinu 10 — 13 čevljev dolga sulica, ki je z dolgo trirezno ostjo previdjena. Narejena je iz bambusovega terstja, in ima spodej premakljiv obroček iz nojevih (štrusovih) perés ali konjske žime. Luča je iz palmovih mladik, i buzdovan včasih iz lóz. Loka i strelice ne rabijo, imajo pa bodalce i krivo sabljo; včasih tudi samokrese i puške. Vere so včidel mohamedanske (turške).

(Konec sledí.)

Kako se v Egiptu piščeta ležejo ?

Menda se nikjer toliko piščet ne izleže kot v Egiptu. Toda ne sedé na jajcih koklje, kot pri nas; Egipčani devajo jajca v dolge peči, ktere po malem z gnojem in rezano slamo kurijo, in gorkota stori, da se piščeta izvalijo. Lani je bilo 400 takih peči v Egiptu, in v vsaki se je izvalilo 240.000 piščet. Našim bravcem se bode to morebiti čudno vidilo, da bi mogla piščeta gorkota v peči iz jaje izvaliti. Ali tudi koklja jih s samo gorkoto valí, ker na njih sedí in jih greje. Toraj koklja lahko tudi račja, raca kurja jajca izvali itd.; iz račjih jaje bodo vselej račice, iz kurjih kurje itd.

Lukec najde na njivi prepeličja jajca, jih dene doma med druga jajca pod kokljo, — čez nekoliko dni so prepeličice iz jajčic pripivkale. Drugo pot niso imeli ravno koklje; oče denejo jajčica v pehar med perje, postavijo

nato pehar na peč, drugi dan so se prepeličice že izvalile. Toda gorkota ne sme ne prevelika, ne premajhina biti. Ptica noj (Strauss) zakoplje svoja jajca v vročih krajih v pesek, da se mladiči vsled solnčne vročine izvalé.

Kako kredo delajo.

Kreda ni nič drugega kot nekakšno apno in ima sploh lastnosti apnene zemlje. Naj čistejša je bela, kot sneg; čim bolj je z glino pomešana tim bolj siva ali rujavkasta je. Na Angleškem, Francoskem, Španskem, Laškem in drugod se nahajajo cele gore krede. Naj več in naj boljše je že od nekdaj na Kreti, otoku sredozemnega morja; in ravno po tem kraju so rekli že Latinci tej apnenini „kreta“, mi „kreda“, Nemci pa „Kreide.“ Zdaj se imenuje otok „Kreta“ Kándija, in je na Turškem. Na Angleškem žgó apno iz krede, kakoršna se koplje. Da je za pisati, se pa mora s klejem (limom) pomešati; nato se naredé štručice iz nje in se posušé. Tako kredo vsaki učenec pozna. Naj več krede prihaja k nam iz Angleškega.

Še nekaj od žebljarije.

Ker nam je unikat „Vedež“ 40. lista nekaj od žebljarije povedal in nazadnje opomnil, da se na Krajskem v Kamniku, Kropi in Železnikih žebli delajo, naj danes tudi od Kamnogorice, ki je tudi ena naj boljših žebljarij, pové. —

Kamnagorica, kot je stari Valvazor pisal (I. zv. str. 394) stoji po vsi pravici v prvi versti pridnih kovačij. Ne da se zvediti in izprašati, kedaj so se žebljarije na Gorenskem pričele; silno dolgo mora že to biti. Iz starih pisem se vidi, da so bile v Kamnigoriči žebljarije že v letu 1550 precej dobro vredene. Žebljarije so le tam lahko, kjer je železna ruda, dosti vode in derv; tedaj večidel le v goratih krajih. — Kamnagorica stoji v dolini med Jelovico in Vrečami pri vodi Lipnici. Naj večja železnica

je tukaj plavž (rudotop ali volk), kjer se srova in pusta ruda v lepo in čisto železo topi in vliva. Noč in dan gori tukaj, da je strah! Kuri se z ogljem, ki ga vsak dan po malem 160 do 200 žirgeljnov ali žakljev zgori. Železa se vlije v 24 urah 40 do 50 centov.

Zraven je velka fužina ali kovačnica, kjer se iz plavža vlito železo na bolj drobno in dolgo izkuje. To železo gre zopet v drugo fužino (v cajnarco), kjer se zopet v 50 do 60 manjših paličic ali cajnov razkuje. Iz teh cajnov ali paličic se še le žebli delajo. Kovačnice (vigenci), kjer se žebli kujejo, so velike in prostorne, tako da večidel po kakih 50 do 60 ljudi notri prostorno kuje. Ognjišče, kjer se cajni razbeljujejo, se imenuje ješa.*)

Okoli ješe je zopet več nakel ali panjov, kjer po dva in dva skupej kujeta. Delo gre izurjenim kovačem, ki so že od mladih nog pri tem delu, tako naglo od rok, da se je res čuditi. Tisti, ki pridno kujejo, naredé vsak dan po kakih 4000 do 5000 žebļev srednje velikih. Žebļi so razne mere; eni so celo po 5 do 6 palcov dolgi, eni zopet manjši, in imajo razne imena. V bariglje zabiti gredo na Horvaško, Ogersko, Laško in v Terst čez morje.

(Konec sledi.)

Kratka slovnica slovenskega jezika.

§. 34. Glagol.

(Nadalje.)

Pri glagolu se mora na šestero reči paziti: 1. na osebo, 2. na broj, 3. na čas, 4. na način ali naklon, 5. na obliko in 6. na sprego ali pregib.

I. Koliko je oseb, že vemo. Pomniti se še mora, da je osebno ime včasi v glagolu skrito, namreč: n. p. pišem (jaz), pišeš (ti), pišemo (mi) itd. **)

II. Kaj da je broj, nam je že tudi znano. (§. 9.)

*) Sploh pravijo kovači svojemu ognjišču ali gorišču „ješa“; ta beseda pa ni domačega korena (iz „Esse“), vendar že zlo podomačena. Vrđn.

**) Jaz, ti, o u itd. se ne rabijo v slovenščini vselej, kakor v nemščini, ampak le tičas, kedar je naglas na njih; n. p. pišem, gledam; jaz pišem, ti pa gledaš.

III. Čas je prav za prav trojni: 1) zdajni, 2) pretekli, 3) prihodnji, n. p. molim, sim molil, bodem (bom) molil.

Tudi davno pretekli čas imamo, ki nam pové, da je kaj že davno minilo in popred, kot kaj drugega, ki je že tudi preteklo; n. p. sim najdel denar, ktereга sim bil zgubil.

IV. Glagol nam na sedmeri način (ali vižo) pové, kako se kaj godi, zato imamo 7 načinov ali ali naklonov:

1. Če glagol na ravnost ali očitno pové, kako se kaj godi, velimo, da je v očitnem načinu; n. p. berem, vidim.
2. Če pové, da se kaj želi, je v želivnem načinu, in ima besedico naj pred seboj; n. p. naj sim, naj delamo.
3. Ako glagol ne pové, da se gotovo kaj zgodi; temuč le, da bi se vtegnilo zgoditi, je v pogojivnem načinu; n. p. bi ga hvalil, ko bi bil priden.
4. Če glagol kaj veli (zapove ali opomni), je v velivnem načinu; n. p. delaj, obljubíte, hitimo. (Ga ima le zdajni čas.)

(Dalje sledí.)

Zastavica.

Kdo mora vse napak (narobe) narediti, da je prav?

Aganika. Bukovščina.

Slovensko-ilirskis lovník.

<i>Déver</i> , dever (t. j. možev brat.)	<i>Devištvo</i> , děvstvo, děvčianstvo.
<i>Devét</i> , devet; <i>devéti</i> , deveti.	<i>Dež</i> , dažd; <i>deš gre</i> , daždi.
<i>Devetéro</i> , deveterica, devetorica (ime).	<i>Dežela</i> , zemlja.
<i>Devétnajst</i> , devetnajst.	<i>Dežélni-a-o</i> , zemaljski-a-o.
<i>Devica</i> , děva, děvica.	<i>Dežévni-a-o</i> , daždoviti-a-o,
<i>Deviški-a-o</i> , děvčiki-a-o.	daždni-a-o.

Založnica **Rozalija Eger**. — Odgovorni vrednik **J. Navratil**.

V Ljubljani.